

כוחה הצבאי ומעמדה האסטרטגי של תורכיה*

סגולותיו של התורכי בתור לוחם היו מפורסמות במשך מאות בשנים. האימפריה העות'מנית היתה בנויה על אשיות רוח-הגבורה וכשר-הסבל של החיילים התורכים – ובזמן ירידתה היתה תלויה באכרים שנוייו לתקופות-שרות ממושכות, הרחק מבתיהם. כבוא התמוטה הצבאית של האימפריה – לא ננרמה במידה כזאת ע"י כשלון הצבאות כשם שננרמה ע"י כשלון הפקוד העליון ושרותי-האספקה. השוחד והמעילה היו מצויים מאד, ועליהם היה מושתת הבל; עבודת-ההכנה למלחמה – הוונחה. דבר זה הובהר דיו מנסיונו של כמאל פחה עצמו במשך המלחמה העולמית האחרונה. אולם בימי הריפובליקה הוקדשה תשומת-לב לכוחות המזוינים, ועליהם היתה נאות התורכים**;

קצינים נשלחו לחו"ל לשם לימוד השיטות הנהוגות בארצות חוץ, וכל האפשר נעשה לשם סתימת הפרצות בשיטה הצבאית. אם כי תקופת השירות הנדרשת כיום מהאזרח התורכי היא ממושכת למדי, הרי המעמסה שהוא מטילה אינה כה גדולה כבימי האימפריה, כבר בימי האימפריה תפס הצבא מעמד בעל חשיבות מיוחדת. לא זו בלבד שקיומה של הקיסרות היה תלוי בו, אלא שהצבא שמש גם דרך-חיים הפתוחה, באופן יחסי, לפני בעל-כשרון, וקציניו – ובשנותיה האחרונות של האימפריה במיוחד – היו נוטים להענות לכל תעמולה לתיקונים. אתא-תורק עצמו היה איש-צבא, ושותפיו הקרובים לו בהנהלת המדינה היו רובם אנשים שמלאו תפקידים צבאיים מסוימים במלחמה העולמית, ונהלו את הפעולות המלחמתיות, נגד היונים, שבאו אחריה. מדי שנה בשנה, כבוא יום חג הרפובליקה, הוא יום ה-29 באוקטובר, נערך מיסדר צבאי גדול, ובחגיגות אלה נוטלים חלק אספורטאים וחברי ארגוני נוער יחד עם החיילים.

על אף הפופולריות של הצבא, אין האוירה מיליטריסטית כלל ועיקר; עד כמה שאפשר לרדן לפי הפורטרטים הנראים בכל מקום, הרי שאתא-תורק ויורשו בנשיאות העדיפו תמיד להראות לעיני הצבור כבגדי-הערב האירופיים מאשר כמדמים שהיו זכאים לשאחם.

הצבא וקציניו

בימינו אין המדינות נוטות לנלות את פרטי הארגון והעצמה הצבאיים שלהן. ברם, כננוע למספרי הצבא התורכי אפשר לדבר מחוץ ודאות מסוימת. פרט לקצינים, אין הוא מורכב חיילים מקצועיים, שזמן שרותם ממושך. אלה הבוחרים במקצוע צבאי חייבים לעשות זאת בניל צעיר למדי. דורשים מהם שיעבדו ששה חדשים בשורות הצבא, ושיהיו בעלי השכלה כללית הגונה. אחרי כן, שומה עליהם לעבור

* מתוך הספר «Modern Turkey», לונדון 1940.

** (72) הגנת המולדת היא הקדושה בחובות הלאום. כל המקורות החיים והדוממים של הארץ חייבים לשמש מטרה זו ביום שקודה...

(73) אנו דואגים במיוחד לכך, שצבא הריפובליקה, היסוד הבלתי-מעורער של הארגון המדיני, המגן והשומר על האידיאל הלאומי, על הקיום הלאומי ועל המהפכה, וכן אישיו רבי-הערך, יהיו תמיד זוכים בכבוד ובהערכה. (מתוך «תכנית מפלגת העם הריפובליקנית». נתקבלה בקונגרס הרביעי, 1935)

קורס דו־שנתי בבית־ספר צבאי; 1.000 קצינים שמקצועם בכך מסיימים אותו שנה שנה
כארבעה מכל חמישה שבהם הם בני קצינים, אולם אין שום הנבלה מבחינת
המוצא החברתי. הלמודים בבית־ספר זה ניתנים חנם לכל אלה שעמדו בבחינות
הכניסה, ברם, לעשירים, כמובן, היתרון, כי נקל להם להרשות לבניהם לבחור במקצוע,
שמתן שכרו מתחיל באיחור־זמן בערך. אולם הקצין התורכי, משנכנס לתפקידו, מקבל
משכורת מספיקה ואינו זקוק להכנסה פרטית; ברם, קיים גם תחום של ניל בכל
דרגה ודרגה. הקצין שלא זכה לעלות לדרגה הנבונה יותר, בטרם הגיעו לניל המתוחם
בדרגתו הנתונה—מוצא מהשירות הפעיל, ומעבירים אותו לפנסיה.

הצבא, שקצינים אלה מפקדים עליו — הוא צבא של שירות־חובה. כל תורכי,
בניל בין 20—46 (ובזמן של ניום כללי בין 16—65) חייב בשירות. כיום ניתן אף לנערות
בתי־הספר אימון צבאי מסוים; ואם יחמיר פעם המצב עד לידי יאוש, כפי שזה היה,
למשל, בשנת 1922, תהוויה הנשים את קוריההגנה האחרון, כל הנכרים חייבים בשמונה־
עשר חדשי אימון־פעיל*. יש כמה סיבות לשחרור מהשירות או לקצורו, אולם בדרך
כלל מקיימים את זמן השירות במלואו. אם נבחר אדם, בהקראו לניל, לחיל־תותחנים,
או לחיל־האוויר — הרי תקופת שירותו תהיה ממושכת יותר, ואם הוא ניהן בסגולות
מסוימות לשירות בצי — יושל עליו לשמש בו 4 שנים תמימות. כל אלה שסיימו אוני־
ברסיטה מתאמנים לקצינות; כאן אין לקנות, אף בכסף, כל שחרור חלקי, כדרך שאפשר
במקרים מסוימים לנבי החייל הפשוט. הם עוברים ששה חדשים בשורות הצבא, ששה
חדשים בכיים לאימון קצינים וששה חדשים כתור קצינים. אחרי כן הם עוברים לחיל־
המילואים, ואלה ששרתו בצבא הפעיל, להבדיל מאלה שבשרות־האספקה, למשל, חייבים
להתייצב אחיכ להשתתפות בקורסים של חזרה*. באופן כזה יש לה לתורכיה מלאי
גדול של קציני־מילואים מאומנים יפה ובעלי־השכלה, והשיטה הנהוגה מוסיפה למספרם
כ־2000 איש מדי שנה. אך גם בקבל הקצין את מינויו, ממשיך הוא בהשכלתו הצבאית.
קיימת אקדמיה צבאית בקושטא, שבה ובין השאר, מנהלים מומחים, תורכים וזרים,
גם קורס מיוחד בן שנה לקצינים מדרגת קולונל ומעלה.

חשיבות רבה נודעת לתוצאות החברתיות של שרות־החובה. אכרים הנקראים
לשירות בניל 19 או 20, אפשר ואינם יודעים קרוא וכתוב, שכן אין בתי־הספר מספיקים
לכל אוכלוסית הכפר. שעה ליום מקנים למגויסים השכלה אלמנטרית. מלמדים אותם,
אם יש צורך בכך, קרוא וכתוב וראשית דעת בהשכלה כללית. ויש בכך משום שאיפה
לעקור את הנסות שבאמונות התפללות, הקיימות עוד, ולהקנות למגויים מושג־מה בניאונרפיה
ובמצב המדיני הנוכחי של האומה שהוא אורחה. בשוב החיילים לכפריהם הם מעבירים
הלאה, ללא ספק, את תמצית רשמיהם החדשים, ומנבירים בקרב האוכלוסיה בכללה
את הנטיה לקבל את ההשקפות אשר הורבצו בהם בהיותם בצבא. לאלה מהם
שהצטיינו בלמודיהם בהיותם בצבא ניתנת תוספת־אימון במשך חדשים מספר, על
מנת להכשירם לתפקיד של עוזרי מורים או יועצים חקלאיים לשכניהם במחוזות הכפריים.

* מאז ינואר 1942 הוארכה תקופת שירות־החובה עד כדי שלוש שנים, נוכח הצורך באימן
מוקפד יותר, ובהזקת צבא־קבע יותר רב. מספר האנשים המגיעים לפרקם מדי שנה הוא כ־176.000
לערך, אשר כמחציתם נקראים למעשה לשירות. — המצר.

כתוצאה משיטה זו של שרות-חובה, קם צבא המונה לפחות מאה ועשרים אלף איש, ושמשפרו גדל בהרבה במשך תימרוני-הקיוץ*. חיילות אלה מתחלקים לעשרה קורפוסים, וכל אחד - חבל-ארץ מיוחד לו**. בתקופת אימוניהם משתמשים בהם למלוי חובות שונות - כגון שמירת בניני-ממשלה וסיוור יערות-המדינה. הזקיף העומד ליד משרד ממשלתי, אינו בבחינת תוספת-נוי רבת-רושם בלבד, אלא גם משיב לכאי המשרד ומדריך את המבקרים. המשמעת בצבא היא, בדרך כלל, חמורה; את החייל מלמדים, כי קצינים רעים אינם בנמצא, אומרים התורכים - אולם ברי להם, שחשוב הרבה לטרוח בכך, כי החייל מן השורה יקנה לו הבנה כללית לא רק על הענין בכלל, שלמענו הוא נלחם, אלא גם על שום מה משתמשים באמצעים שקטנים ובדרכי איסטרטגיה מסוימים.

ה צ י ו ח י ל ה א ו י ר

הצי התורכי, אם כי אינו גדול, ורבים בו כלי-השיט שאינם חדשים כל עיקר, בשום פנים אינו גורם שאפשר לזלול בו בכל פעולת-מלחמה שהיא הנערכת במזרחו של הים התיכון. הטונו (כית הקבול) הכולל שלו בשנת 1936 מנה 56.000 טון***, ומאז הוגדל; בפרוץ המלחמה עמדו בבנין אניות חדשות בבריטניה. בסיסו העיקרי של הצי אינו עוד ליד קושטא, אלא במפרץ המונן יפה שליד איזמיט, בים השיש****. נמל נוסף דביהערך מבחינה איסטרטגית הושג באלכסנדריטה, עם ספוח איזור ה"היטי" לתורכיה. יש להדגיש, כי הצי מכוון לתפקידי-הגנה נרידא, אלא שבו בזמן הוא מהווה כוח שיש להתחשב בו. בתפקידו הוא נעזר ע"י מערכות הגנת החופים, שבהקמתן הושקעו סכומי-כסף ניכרים בחמש השנים האחרונות. נידול הצי וביצור החופים נבעו אז בעיקר מפלישתה של איטליה לחבש, ותולדתה - המתיחות בים התיכון המזרחי-****.

* לפי המספרים הרשמיים מנה הצבא הפעיל ב-1938 בערך 20.000 קצין ו-174.000 חיל. מאז פרוץ מלחמת העולם הוחזק הצבא בערך בעצמת-המלחמה שלו ע"י הכללת מספר אנשי מלואים, קריאתם לדגל של אנשים שנהנו לפני כך משחרורים, וקריאתם המוקדמת של מחזוריים שנתיים נוספים. - המער'. ** לפי נתוני 1942 היה הצבא מורכב 11 קורפוסים (אשר מנו 28 דיביוזות), בריגדה משורינת, 8 דיביוזות פרשים ושבעה מחוזות-פיקוד של איזורים מבוצרים. - המער'. *** בתוכם האניה העיקרית - סירת-המערכה "אבוז" - בעבר "Goeben" הגרמנית - שנבנתה בשנת 1911 (בת 23.100 טון, 10 תותחי 11 אינטש); הסיירות "חמידיה" (3830 טון), ו"מג'דיה" (3900 טון). שתיהן מ-1903 והופנו כעת למטרות-אימון; 2 ספינות תותחים, 3 שולות מוקשים, 4 אניות משחית, 8 צוללות, 8 סירות-סורפידו מנועיות, 5 מטילות מוקשים, ומספר אניות שירות. לפני המלחמה הוזמנו 4 אניות משחית ו-4 צוללות באנגליה, ולפחות 2 אניות משחית וצוללת אחת כבר נמסרו ע"י הצי הבריטי לשלטונות התורכים כנמל אלכסנדריטה. הצי מונה 800 קצינים ו-4000 מלחים. תקציבו ל 41-1940 6.979.000 ל"ת. - המער'. **** בבסיס הצי החדש שבאיזמיט מתכוננים גם להקמת מספנות לתקונים ולבנית אניות, אשר יירשו את מקומן של המספנות שב"קרן-הזהב" שבבוספורוס. ומאז תבניתה בחוף "קרן הזהב" אניות מסחר בלבד.

***** עם פרוץ מלחמת העולם והשחנות המסיבות הפוליטיות והצבאיות באו כמזבן גם שניים במגמות בצורי-החוף התורכיים. הבולט שבהם - הוא הצורך, שהתבלט ביתר מאז חדירת הגרמנים לבלקנים ב-1940 ו-1941, בהגנה על ביצורי החוף העיקריים של תורכיה - אלה של המיצרים, - גם מצד הים הלבתי: מעבר אדריאנופול שבתרקה התורכית, ובעמדות הקרובות יותר המגינות על הבוספורוס - בצ'טלג'ה, על הדרדנלים - בחצי האי גליפולי. - המער'.

חיל האויר, שמנה ב-1923 10 אוירונים ו-15 שייסים, התרחב לפי "תכנית שלש השנים", 1935-38; וחברה ציבורית רבת-כוח, המונה למעלה ממאה סניפים והמעודדת על ידי השלטונות, בקשה דרכים להחדיר את "רוח התעופה" באוכלוסיה. הליגה לתעופה אירגנה הצגות ועודדה את אספורט-התעופה. (בשטח זה ניתנה לה עזרה ע"י הרוסים). סמוך לשנת 1937 עמדו לרשות המדינה 150 אוירוני הקו הראשון; ומאז הוגדל המספר הזה באופן ניכר על-ידי קניית מפציצים מחו"ל*. ולא זו בלבד שתקציב-המדינה הקצה אמצעים לקניות אלו, אלא שגם קלובים, עיריות וחברות פרטיות הגישו לממשלה מתנות של אוירונים, וכאות הוקרה קבלו סמלים עשויי-כסף בצורת אוירון, שהם מציגים אותם לראוה כנאון. מפעלים לתיקון מטוסים ולבנינם הוקמו ליד אסקי-שוור, קייזרי ודיברניני (אלה האחרונים במזרח הארץ). בית-הספר הצבאי, שבו מקבלים קציני-המקצוע של צבא-הקבע את אימונם, היה מוציא בשנת 1939 כמאה מועמדים לשנה לאימון כשייסים; ואת אומרת, שתורכיה חותרת, בדרכים אלו ואחרות, להקים לעצמה רזרבה של שייסים, שתהיה דומה לזו של קציני-הצבא אשר לה.

החמרים והציוד המלחמתי

אכן אין מנצחים במלחמות ע"י חיילים בלבד; ובתורכיה שבעבר - אף ההפסד במלחמות לא בא בשל החיילים בעיקר. שרותי-האספקה וארגוני הפקוד העליון - חשיבות מרובה יש להם, בהערכת כוחה הצבאי של כל ארץ וארץ. כיום נשיא הרפובליקה התורכית - הוא המפקד על כוחותיה המזוינים בשם בית הנבחרים ("האסיפה הלאומית"), והוא משמש יושב-ראש של מועצת המלחמה העליונה, - נוף מיעק, שעל חכריו נמנים מיניסטר ההגנה הלאומית, ראש המטה הראשי ושלושת מפקחי הצבא (כל חבר ב"משרדי-הפקוח של הצבא" אחראי לחלק מסוים של הארץ), ואשר לאספקת הזיון - אנוסה היתה תורכיה שבעבר לסמוך בעיקר על היבוא. כיום, - אין היא תלויה עוד באספקה זרה לחלוטין, כדרך שהיתה ב-1914, הואיל ומצויים בארץ שנים או שלושה בתי חרושת לנשק קל. עד הזמן האחרון לא קמה בתורכיה שום תעשיית ברזל ופלדה, כלומר, שבתי החרושת הנ"ל לא היו אלא מפעלי-הרכבה, אולם מפעלי-הפלדה שנפתח לאחרונה ליד קנבוק יספק אחדים מהחמרים לתעשיית זיון תורכית-מקורית. ואשר לחמרי-האספקה האחרים הדרושים למטרות המלחמה - הרי שמעמדה של תורכיה איננו רע, מובטחת לה אספקה עצמית בחמרי-זיון עיקריים, ואם אפשר יהיה להשיג מכונות חקלאיות ופועלים - תוכל להגדיל את ייצורה החקלאי. יש לה מקורות מינרליים, שבהם תוכל להעזר; אך חולשתה, בדומה לזו של מדינות רבות אחרות, נעוצה בחוסר נפט. התורכים מחפשים כעת אחר נפט, ולפי השמועות נגלו באפריל 1940 כמויות גדולות בדרום מזרח, סמוך לסירט. אף אם אין אלו כמויות מספיקות, הרי יכולה תורכיה להבטיח לעצמה נפט מעירק ומפרס, שאתן היא עומדת ביחסים טובים - אם כי התובלה עשויה לגרום קשיים.

* לפי נתוני 1940 היה כוחו של חיל האויר 370 אוירוני קו ראשון לערך, וחבר אנשיו 500 לערך. מאז לא נתפרסמו כל פרטים על ההתפתחות הנוספת. החקציב ל-1941/1940 לחיל האויר היה 78,294,000 ל"ח. - המער.

יחד עם זה יש לזכור, כי אף פתיחתם של מפעלי קרבוק, ואפשרות השנתם של חמרי-גלם, עדיין לא ציידו את תורכיה כדי ניהול מלחמה מודרנית רצינית בכוחה היא בלבד. האינדוסטריאליזציה הנדרשת לכך טרם התקדמה במידה מספקת. שמונה או תשעה אנשים, לפי החישובים המקובלים בין המומחים הנרמנים, דרושים בתעשייה שבעורף לשם קיום כל חייל בצבא מודרני. אם נניח, שתורכיה תניס חצי מיליון אנשים – חלק קטן בלבד של האנשים שעברו אימוני-חובה מאז 1923* – הרי תהיה זקוקה, לפי חישוב זה, ל-4 מיליון פועלים במפעלי התחמושת, בהובלה ובשירותי האספקה, כדי לספק את צרכי כוחותיה הלוחמים בלבד. ברור, איפוא, שאם תורכיה תכנס למלחמה הנוכחית, הרי שתעשה כן לא בתורת צד עיקרי, אלא כצד מסייע, התלוי בבני-בריתה המפותחים יותר מבחינה כלכלית, שיספקו לה את מוצרי תעשיותיהם. אף אין תורכיה חוקה למדי מבחינה כספית, כדי לשאת בעומס המלחמה. מימון השתתפותה במלחמה היה יכול לבוא אך ורק בדרך זו, שבה בוצעו גם השיפורים האחרונים בצבאה – היינו, בדרך של הלואות-חוק.**

המעמד האיסטרטגי

החשיבות האיסטרטגית אשר לפיקוחה של תורכיה על הדרדנלים ברורה היא; והיא הובלטה ביתר שאת ע"י נסיונה של מלחמת העולם הקודמת. אילו באה תמושתו של הכוח התורכי ב-1915 או ב-1916, בזמן שרוסיה עוד היתה שותף פעיל במלחמה, כי אז היתה פתיחת הדרדנלים מאפשרת למעצמות ההסכמה להבטיח את אספקתו של הצבא הרוסי בקנה מידה כזה, שלא היה אפשרי דרך נמלי הים הארקטי או האוקיינוס השקט, שהם בלבד נשארו פתוחים בפניהם. יתר על כן, פתיחת הדרדנלים היתה משפיעה השפעה עמוקה בארצות הבלקן. עזרתה של רומניה לענין מעצמות ההסכמה היתה זוכה לשמוש מלא יותר, ואימה היתה נופלת על אוהדי מעצמות המרכז. לוידיגורני בסכמו את בעית המיצרים, כפי שהופיעה בפני עורכי השלום בשנת 1918, כותב:

המלחמה הרנימה את הסכנה אשר במסירת שער-הים הבלתי-ניתנים לכיבוש של אזורים נרחבים, כרוסיה הדרומית ורומניה, לפקוחה הנמור של ארץ שאין לסמוך עליה, כפי שהוכיחה זאת תורכיה... לא צבאות הנרמנים והאוסטרים הם שהנחילו מפלה לרוסיה ולרומניה, אלא הדרדנלים... המיצר הזה סיכן את סיכויי הנצחון של בנות הברית, ובודאי שדחה את הנצחון הזה, אולי למשך שנתיים.

הפעולות בגליפולי הוכיחו כמה קשה היה לכבוש עמדה זו, גם כשהכוחות התורכיים שהגנו עליה לא היו מרובים, ואף לא נתמכו כראוי. מאז העריכה תורכיה יפה

* את המספר המקסימלי של אנשים אשר היו ניתנים לגיוס מקובל להעריך בין 1 וחצי ל-2 מיליון מתוך אוכלוסייה שמנתה 13.648.000 נפש ב-1927, 16.000.000 ב-1935, 17.870.000 ב-1940. מסגרת מבני הצבא הפעילים של תורכיה נראית כבנויה עבור עצמת מלחמה של 500.000 איש לערך.

** לעומת העובדה כי חלק ניכר מציודה הצבאי מוצאו עוד מלפני מלחמת-העקודמת, יש לציין את הרכישות של תותחים א. מ. ותותחים א. ט. ע"י תורכיה, שגדלו והלכו בזמן האחרון, במידה שאפשר היה להשיגם. תקציב הצבא 40-1939 היה 93.977.000 ל"ת.

את חשיבות הפקוח על דרך הנישה מהים התיכון לים השחור. ולאחר שהשיגה, בהסכם - מונטרה (1936) את הזכות לבצר את המיצרים, השקיעה. באיזור זה חלק ניכר מהסכום המוקדש למפעלי הננת החופים. למותר לציין, שפרטים על הביצורים האלה אינם מתפרסמים, אולם אין כמעט כל ספק בדבר, שננד רצונו של השומר על המיצרים לא יוכל שום צי לחדור מהים התיכון אל הים השחור. פרשה אחרת היא ענין הננתן של עמדות-המיצרים מצד היבשה.

עד כאן - על חשיבותם הבינלאומית של הדרדנלים; אך מה בדבר מעמדה של תורכיה מנקודת-ראות הננתה העצמית? אף אם תפסיד את קושטא ואת הדרדנלים, עוד יהיה מעמדה ההננתי של הארץ חזק למדי. מעמד זה עוד חזוק ע"י העברת הבירה מקושטא לאנקרה, וע"י הקמת מרכוית-עשיה חדשים בקיינרי (כ-200 מילין, בקרוב, דרומה-מזרחה מהבירה) וליר קרבוק (היושבת קרוב ל-50 מילין פנימה מחוף הים השחור, וקרוב ל-100 מילין צפונית לאנקרה). קשה להמנע מן המסקנה, שמקומותיהם של מרכזים אלה נקבעו מתוך כוונה למפרע, מחשש פלישה איטלקית. האי רודוס והאיים הקטנים יותר בדודקנו, שהאיטלקים מחזיקים בהם מאז נמר מלחמת טריפולי ואשר ביצרום בזמן האחרון כרבעי, היו משמשים במים טבעי לפלישה*. השימוש באיים אלה היה, ונשאר, תלוי במידה מרובה במאזן הכוחות הימיים (והאוויריים) בחלק זה של הים התיכון. כל כוח אויב המתקדם מקושטא מזרחה או מחוף הים המערבי, אנוס היה לקיים קויית-חבורה מוארכים, ואין כמעט כל קשר רכבת לאורך אזורי החוף של תורכיה האסיאטית; ושטחי אנטוליה אלה עלולים להיות קשים למעבר, לא רק לרנל אופיים ההררי, אלא גם עקב השלגים בחורף, וחסר המים - בקיץ.

בנוגע למזרחה של הארץ ולקשרי תחבורתה של תורכיה עם שכניה בצד זה, הרי שהשלמת קו הרכבת מסין לארזורים בספטמבר 1939 חיברה את רשת הרכבות של תורכיה עם זו של ברית המועצות. אף על פי כן, מן ההכרח לציין, שהקשר מארזורים לפרקמיש (100 מילין צפון-מזרחה) הוא מסילת-ברזל צרת-נתיב שנבנתה למטרות צבאיות ע"י צבא הצאר, שפלש לתורכיה במלחמת העולם הקודמת. כל תנועת-צבא או הובלת-אספקה בחלק זה של הארץ יואשו חמיד ע"י ההכרח בהחלפת הרכבת, בין הקו התורכי, הרניל, לבין קו זה, וכן ע"י העובדה, שגם מסהיב צרת-הנתיב הזאת, - כרובה של רשת-המסילות התורכית כולה - היא בעלת נתיב אחד בלבד. ואכן, בפברואר 1940 הודיע מיניסטר התובלה על התכנית להארכתו של קו ארזורים, בעל הנתיב התיכון, שנבנה בזמן האחרון - עד לנכול הרוסי. בצד הדרום-מזרחי אין עוד כל קשר רכבת ישיר ורצוף עם עירק ואיראן. קו ברלין-בנד הושלם, אם כי קיימים בו עדיין, בחלקו זה, הבדלי רוחב הנתיב, אולם הקו מדיארגקיר לאנס [אן] עודו בבנין, וההצעות להמשכתו עד לשהרן נדחו לזמן בלתי מוגבל.**

* מאז נוספו כמובן בסיסים רבים ל"ציר" מול חופה המערבי והצפון-מערבי של אסיה הקטנה שנכבשו באי יון ובגבול הבולגרי, והם משלימים מבחינת האיום על תורכיה את הדודקנו שמדרום מערב. ** תיאור מפורט יותר של רשת-התחבורה התורכית, ובחינתה הצבאית-האיסטרטגית, ניתן ברשימה "תובלה" כלכלה והגנה בתורכיה", המתפרסמת בחוברת זאת. - המער.

ידידותה של תורכיה או כיבושה חשובים הם לאיך ערוך לכל קבוצה של מדינות העומרות במלחמה נגד ברית המועצות. כי החלק הגדול של שדות-הנפט אשר לרוסיה מצוי באזור הקוקו, ומהם מושכים צנורות-הנפט, המסתיימים בחוף הים-השחור. ולכוח איירי תוקף, המתבסס על תורכיה (בזכותה של ברית, או כוח של כיבוש), נשקף, איפוא, הסכוי של פעולה מוצלחת גם נגד מעינות-הנפט עצמם אשר בבקו ושאר מקומות; זכה בשעה יכול כוח ימי, שיהא שליט בים השחור, לא בלבד לתקוף את נמלי-הנפט (העיקרי בהם - באטום, סמוך לנבול התורכי), אלא גם להפריע כל תובלה דרך הים השחור. אך פלישה ממש לתוך ברית המועצות מעבר תורכיה היתה, כמובן, קשה לביצוע הרבה יותר, משום שהתקפה ממזרח תורכיה נגד החבלים הקוקזיים לא היתה מתאפשרת אלא על-ידי עליונות מברעת בכלי-זין ובמספר החיילות, וביחוד בחיל האויר, קשרי התחבורה בתורכיה המזרחית עודם קשים מאד, וצבא הפועל שם חייב היה להסתפק במסילת-הברזל, בעלת הנתיב האחד, לארזרום. אך פקוח ימי על הים השחור היה מקל על תנועתם של כוחות צבא ואספקה בדרך הים ולאורך התוף, לטַרְבוּז וְהנמלים הסמוכים.

מאיך ניסא, גם התקפה מתוך טריטוריה רוסית נגד תורכיה היתה כרוכה בקשיים איסטרטגיים ניכרים. כל נסיון להבקיע דרך בכוספורוס, בעזרת כוחות-ימי, היה מצריך שליטה ימית מוחלטת בים השחור. ואף במקרה זה היו, ודאי, הסוללות התוקות נוכות מן התוקף מס כבד, כשם שנבזהו הסוללות מציי בנות הברית בדרדנלים בשנת 1915. המצב יכול, כמובן, להיות אחר, אילו נתקפו בו בזמן בצורי המיצרים מאנפס המערבי, עיי כוחות גדולים מתוך תרקיה הבולגרית. גם להתקפה יבשתית מצד קוקו (פרט למקרה שיהא בה משום הפתעה), צפויים קשיים גדולים, כשם שאירע לפעולות מסוג זה בשנות 1915/17. קשרי-התחבורה התורכיים לעבר המזרח (עד לאיזור שלפני רצועת הנבול), אף על פי שעדיין קשים הם, מכל מקום טובים הם לאין ערוך מאלה שלפני 20 שנה. הנבול התורכי משתרע עכשיו (מאז 1920) יותר קדמה, וכולל את האיזור ההררי הקשה שמסביב לקרס. כל כוח מוגן, חזק ומצוייד יפה, הנתמך כראוי מן האויר, מן הדין שיצליח לעמוד מול כל כוח תוקף באיזור קשה זה. משום שארץ זו, לא זו בלבד שמופלנה היא בשממת-פרא וסלעית ביותר, אלא שרובו של השטח ההררי נבזה נובה רב ומכוסה שלג ברוב ימות השנה.

הכל פשוט במלחמה; אלא שאפילו הפשוט ביותר קשה הוא.

קלאווביץ